

OBLICI I UČESTALOST AGRESIVNOG PONAŠANJA U ŠKOLI

Dr.sc. Ljiljana Krneta
Udruženje “Zajedno u Evropu”
Banja Luka, Bosna i Hercegovina

Rezime: Agresivnost mladih ljudi je jedan od ozbiljnijih problema u našem društvu. Žrtve nasilničkog ponašanja su sve češće. Naslovi u medijima sve su alarmantniji. U radu se prezentuju rezultati ispoljavanja agresivnosti srednjoškolske omladine. Istraživanje je realizovano na uzorku od 740 ispitanika srednjih škola u BiH. Iako ukupni rezultati pokazuju izraženiju manifestnu agresivnost mladića u odnosu na djevojke, ustanovljene su razlike u oblicima ispoljavanja agresivnosti. Agresivnost je definisana kao skup oblika ponašanja koji uključuje namjeru da se fizički ili mentalno ozlijedi druga osoba, a u težim slučajevima uključuje silovanje, pljačku i ubistvo. U ovom radu manifestna agresivnost je ispitivana preko samoiskaza ispitanika o intenzitetu njihovih reakcija u različitim situacijama. Rezultati istraživanja pokazali su da postoji statistički značajna razlika u manifestnoj agresivnosti mladića i djevojaka, to jest da je evidentna razlika u onim oblicima ponašanja koji su mjereni našom skalom. Na osnovu toga može se zaključiti da je varijabla pol bitna varijabla, pri čemu mladići iskazuju u prosjeku veću manifestnu agresivnost od djevojaka.

Ključne riječi: manifestna agresivnost, pol, skale stavova.

Uvod

Agresivnost mladih ljudi je jedan od ozbiljnijih problema u našem društvu. Žrtve nasilničkog ponašanja su sve češće. Naslovi u medijima su sve alarmantniji. Agresivnost se definiše kao skup oblika ponašanja koji uključuje fizičko i mentalno ozljeđivanje drugih ljudi ili uništavanje objekata. Nasilje koje je s agresivnošću povezano definiše se kao ponašanje koje ima za posljedicu fizičko i mentalno ozljeđivanje, a u težim slučajevima uključuje silovanje, pljačku.

Agresivnost kao pojava i bitno obilježje ponašanja čovjeka razmatrana je u mnogim istraživanjima, ali se za pojavu agresivnosti i nasilja još uvijek vezuju kontraverze. O tome svjedoče mišljenja i različita istraživanja u psihologiji (Loeber&Stouthamer, 1998., Dunderović&Koledin, 2009).

Iako je agresivnost kao pojava razmatrana u mnogim istraživanjima, još uvijek su prisutne kontraverze u vezi sa uzrocima agresivnosti i nasilja. Meta-analiza većeg broja stranih i domaćih istraživanja (Loeber&Stouthamer, 1998., Momirović, 1971, Momirović i saradnici 1975, Ignjatović, 1989., Dunderović&Koledin, 2009.) ukazuju da se približno 50% varijanse agresivnog ponašanja može pripisati gentkim faktorima, a ostali dio socijalnim faktorima. Pri tome se veći dio varijanse, kod mladih, pripisuje uticaju okoline i porodice, imitiranju vršnjaka, kao i uticaju drugih faktora uže i šire sredine. U ovom istraživanju ukazaćemo i pokušati dati odgovore na pitanje, koji faktori unutar škole, a i van škole, doprinose pojačanom agresivnom ponašanju adolescenata. Takođe, pokušali smo da ispitamo da li se mogu ustanoviti razlike u ispoljavaju agresivnosti s obzirom na pol ispitanika koji žive u istim uslovima socijalne sredine.

Istraživanja pokazuju da je ispoljavanje agresije u ranom djetinjstvu jedan od pouzdanijih prediktora kasnijeg asocijalnog ponašanja, uživanja alkohola, konzumiranje droge... Stoga je ovo pitanje od suštinskog značaja za adolescente, školu, a i za društvo uopšte. Istraživanje asocijalnih i agresivnih reakcija djece ne daju konzistentne rezultate, jer agresivno ponašanje zahvata različito u odnosu na pol i razvojne promjene u ispoljavanju agresivnosti. To je kompleksan problem i tako ga treba posmatrati.

³²³ krneta.ljiljana1108@gmail.com

Ovim problemom bavi se veliki broj istraživanja, ali ona nisu jednoznačna. Naši autori (Momirović i saradnici, 1975, Kuleš, 1977., Ignjatović, 1989.) postavljaju teoriju o postojanju *primarne i sekundarne agresivnosti*. Oni naglašavaju da možda postoji i treća “*opštija vrsta, kao bazična agresivnost*”, koja u faktorskom smislu ima najvišu hijerarhiju, iako nije egzaktно iskazana u teoriji. Primarna agresivnost daje varijacije agresivnih ponašanja saglasno intraindividualnoj aktivnosti (ekscitatornom nivou) centra za napad. Drugi izvor agresivnosti, drugi faktor nižeg reda – sekundarna agresivnost, posljedica je disfunkcije centra za odbranu. To je, ustvari psihološki mehanizam ili možda drugim unutrašnjim načinima-preobraćeni strah, odnosno povlačenje, sklanjanje od pretnje (Ignjatović, I. 1989, 11). Faktori primarne i sekundarne agresivnosti mogu da se jave i kao izvori reakcija učenika u školskim situacijama, posebno u situacijama ocjenjivanja znanja učenika. Agresivnost se ispoljava i u interpersonalnim odnosima učenika i profesora, u u vaspitnim situacijama na redovnim časovima nastave i vannastavnim aktivnostima.

Dunđerović, R. & Koledin, G. (2009, 17-23), u okviru empirijskog istraživanja “Mogućnosti prevencije diskriminatornog ponašanja u školi” ističu uticaj socijalnih faktora kao izvora pojedinih oblika diskriminacije u školi: *socijalni*-kako relevantni društveni, organizacioni i situacioni uslovi, omogućavaju javljanje diskriminacije. Dobijeni podaci o ovakvim aspektima društveno neželjenog ponašanja učenika omogućuju da bolje razumijemo: najprije, koliko u osnovi nađene svijesti takvog vrednovanja leži tradicionalna svijest o drugim i drugačijim, kad pojedinci i grupe negativne stavove prema drugima nekritički preuzimaju kao svojevrstne istine o sebi, kao nešto što smatraju kulturnim naslijeđem “svoje” grupacije, potom, koliko u osnovi egzistirajućih predrasuda stoji vrednovanje ponašanja pripadnika drugih odnosno “tuđih” grupa, ne toliko zbog sadržaja tog ponašanja koliko zbog sebe i svog statusa u grupi i najzad, moći ćemo više razumijeti u kom smislu je ispoljavanje predrasuda prevashodno rezultat frustracije i nesugurnosti, tj. rezultat nemogućnosti pojedinaca i grupa da zadovolje svoje potrebe i ciljeve pa svoje nezadovoljstvo, kao oblik rastrećenja, preko agresivnog ponašanja i predrasuda prenose na druge pripadnike drugih/drugačijih grupa.

Metodološki dio

Uzorak u ovom istraživanju čini 730 učenika koji žive u različitim uslovima življenja u zapadnom dijelu Republike Srpske, iz različitih srednjih škola, iz seoskih i gradskih sredina, različitog materijalnog i socijalnog statusa. Uzorkom su obuhvaćeni učenici od prvog do četvrtog razreda. Instrument za istraživanje je skala manifestne agresivnosti Likertovog tipa, na kojoj su ispitanici procjenjivali aspekte manifestne agresivnosti. Skala je konstruisana kao Likertova sumaciona skala sa trideset stavki manifestne agresivnosti. Koeficijent unutrašnje konzistencije (Kronbahov koeficijent alfa) ove skale iznosi .736; standardizovana alfa iznosi 0,891, a “Split half” pouzdanost je 0,928. Ispitanici su procjenjivali sve stavke na kontinuumu od izrazitog slaganja (“potpuno tacno”) preko neutralnog odnosa (“nisam siguran”) do izrazitog neprihvatanja (“potpuno netacno”). Prihvatanje tvrdnji ukazuje na prisustvo agresivnosti, a neprihvatanje na odsustvo agresivnosti kod učenika. Konacan skor za svakog ispitanika utvrđen je sabiranjem pojedinačnih odgovora dobijenih za svaku tvrdnju posebno, tako da veci rezultat (veca skalna vrijednost) znaci izrazenije prisustvo agresivnosti, a manji rezultat odsustvo agresivnosti. Moguci raspon rezultata je od 30 do 150.

Postupak. Istraživanje je obavljeno anonimno u odjeljenjima učenika srednjih škola tokom prvog polugodista. Ispitavci su bili prethodno obučeni studenti psihologije, koji su, zbog generacijske sličnosti, imali dobru komunikaciju sa učenicima tokom istraživanja, pa se postupak prikupljanja podataka može smatrati pouzdanim.

Rezultati

Rezultati istraživanja predstavljeni su tako da je cjelokupan raspon mogućih rezultata podijeljen na pet kategorija ispoljavanja agresivnosti (odsustvo agresije, slaba agresivnost, umjerena agresivnost, jaka agresivnost i izrazita agresivnost). Primjenom navedene podjele ustanovljeno je da u cijelom uzorku nije identifikovan nijedan ucenik za kojeg bi se konstatovalo odsustvo agresije; slabu agresivnost manifestuje 21,16%; najfrekventnija je umjerena agresivnost 60,51%; jaka agresivnost se manifestuje kod 17,11% a izrazita agresivnost se manifestuje kod 1,22% ispitanika, kao sto se moze vidjeti na osnovu rezultata koji su predstavljeni u datoj tabeli.

Tabela 1. Intenzitet manifestne agresivnosti

Intenzitet manifestne agresivnosti	Skalna vrijednost	%
Odsustvo agresivnosti	1-1,5	0,00%
Slaba agresivnost	1,6-2,5	21,16%
Umjerena agresivnost	2,6-3,5	60,51%
Jaka agresivnost	3,6-4,5	17,11%
Izrazita agresivnost	4,6-5	1,22%

Tabela 2: Prosječne vrijednosti i rangovi prihvaćnosti stavki u skali agresivnosti za dječake i djevojčice

Stavke u skali agresivnosti	Svi (N =740)			Muski (N= 348)			Zenski (N= 392)		
	Rang	Meana	Std. Dev.	Rang	Meana	Std. Dev.	Rang	Meana	Std. Dev.
22. Mnogim ljudima se poklanja više pažnje nego što zaslužuju.	I	4.08	1.05	I	4.02	1.08	1	4.14	1.01
29. Mnogi ljudi rado prebacuju odgovornost na tuda leđa.	2	3.90	1.08	3	3.83	1.22	3	3.96	.94
28. Kada su njihovi interesi u pitanju, ljudi ne vode mnogo računa o tome šta je pravo a šta nije.	3	3.85	1.12	6	3.68	1.30	2	3.99	.91
27. Mnogi ljudi misle sanio o tome kako bi se okoristili na tuđi račun:	4	3.83	.99	2	3.85	1.06	4	3.81	.93
25. Ljudi su manje posteni nego što se misli.	5	3.76	1.14	4	3.75	1.24	6	3.77	1.03
21. Vecina ljudi pokušava da uzme što više može od društva i da mu istovremeno vrati što god je moguće manje.	6	3.71	1.24	8	3.64	1.25	5	3.77	1.23
13. Postajem nestojljiv ako me ljudi prekidaju kad radim nešto važno.	7	3.65	1.23	5	3.69	1.24	8	3.61	1.2
15. Postajem nervozan kad moram čekati.	8	3.61	1.28	10	3.56	1.28	7	3.65	1.29
16. Dogodilo se da sam bez razmišljanja učinio nešto za što sam kasnije požalio	9	3.55	1.34	7	3.66	1.40	II	3.45	1.28
23. Vecina ljudi koji su danas uspješni, uspješni su samo zato što im je netko pomogao.	10	3.55	1.15	9	3.58	1.19	10	3.52	1.10
30. Danas najbolje prolaze lopovi i varalice.	II	3.46	1.34	13	3.31	1.43	9	3.59	1.24
26. I kad drugima pomazu, ljudi to rade iz čiste koristi.	12	3.38	1.23	11	3.51	1.31	14	3.27	1.15
14. Lako se razbjesnim i to me brzo prođe.	13	3.38	1.37	12	3.48	1.37	13	3.28	1.37

24. Malo ljudi zasluuje da se sa njima dobro postupaju.	14	3.31	1.25	14	3.31	1.34	12	3.31	1.18
20. Cesto ni sam ne mogu predvidjeti kako cuna nesto reagovati.	15	3.14	1.30	17	3.12	1.35	15	3.15	1.27
4. Lako se naljutim.	16	3.13	1.41	1	3.18	1.48	16	3.08	1.34
18. Ne mogu dugo sjediti na jednom mjestu.	17	3.04	1.39	1	3.22	1.39	1	2.88	1.38
19. Imao sam neprilike jer nisam kad treba mogao drfati jezik za zubima.	18	2.97	1.46	18	3.09	1.48	20	2.85	1.43
8. Ponekad mi dode da psujem.	19	2.96	1.48	1	2.98	1.53	1	2.93	1.44
I. Cesto mi dode da nekog udarim,	20	2.93	1.43	2	2.89	1.38	1	2.97	1.47
17. Ja obicno nemam dovoljno strpljenja.	21	2.69	1.31	22	2.74	1.31	21	2.64	1.30
5. Cestone mogu da razumijem zasto sam toliko ljutit i zlovoljan.	22	2.67	1.46	2	2.76	1.49	2	2.58	1.44
11. Brzo planem.	23	2.61	1.47	23	2.65	1.52	2	2.57	1.42
12. Teska se suzdrzavam.	24	2.37	1.38	2	2.28	1.42	2	2.45	1.35
3. Neki ljudi su mi nanijeli toliko zla da sam pomislio da ih ubijem.	25	2.16	1.42	2	2.62	1.52	2	1.78	1.19
7. Ponekad mi dode da bih razbijao stvari.	26	2.15	1.44	28	2.10	1.36	25	2.18	1.49
2. Opazio sam da medu ljudima koje poznajem ima mnogo onih kbji me se boje.	27	2.09	1.23	2	2.44	1.27	27	1.79	1.11
6. S vremena na vrijeme imam jaku potrebu da ucinem nesto stetno iii necuveno.	28	2.06	1.37	27	2.24	1.41	26	1.89	1.32
10. Ljudi bi dobro ucinili da mi se sklanjaju sputa.	29	1.77	1.21	30	1.85	1.24	29	1.68	1.17
9. Uvijek sam oran za kavgu i tucnjavu.	30	1.75	1.18	29	1.98	1.27	30	1.54	1.05

Pored toga, dobijeni rezultati pokazuju i razlike u ispoljavanju agresivnosti s obzirom na pol ispitanika jer su utvrđene statističke značajne razlike na nivou 0.01 i 0.05 za neke oblike ispoljavanja agresivnosti. Međutim, u nekim aspektima ispoljavanja agresivnosti postoje neznatne razlike ili razlike nisu potvrđene. Navedene su samo tvrdnje u kojima su utvrđene statistički značajne razlike na nivou 0,01.

2. Opazio sam da medu ljudima koje poznajem irna mnogo onih koji me se boje.

Tvrdnja broj	Mean 1	Mean 2	!-value	df	p	var.est.	df	p	Std.Dev.1	Std.Dev.2	F-ratio	p
	zenski	mu.ski						2-sided	zenski	muski	variances	variances
2	1.790816	2.445402	-7.46239	738	.000000	-7.40199	693.1291	.000000	1.111262	1.274854	1.316098	.008370

Neki ljudi su mi nanijeli toliko zla da sam pomislio da ih ubijem.

Tvrdnja broj	Mean 1	Mean 2	t-value	df	p	t separ. var.est	df	p	Std.Dev.1	Std.Dev.2	F-ratio	p
	zenski	mu.ski						2-sided	zenski	muski	variances	variances
3	1.750000	2.629310	-8.78598	738	.000000	-8.66341	656.8252	.000000	1.196222	1.521395	1.617561	.000004

6. S vremena na vrijeme imam jaku potrebu da učinim nešto štetno ili nečuvano.

Tvrdnja broj	Mean 1	Mean 2	t-value	df	p	t separ. var.est	df	p	Std.Dev.1	Std.Dev.2	F-ratio	p
	zenski	mu.ski						2-sided	zenski	muski	variances	variances
6	1.895408	2.238506	-3.42413	738	.000651	-3.41074	713.6457	.000684	1.317511	1.407272	1.140900	.205431

9. Uvijek sam oran za kavgu i tučnjavu

Tvrdnja broj	Mean 1	Mean 2	t-value	df	p	var.est	df	p	Std.Dev.1	Std.Dev.2	F-ratio	p
	zenski	muski						2-sided	zenski	mu.ski	variances	variances
9	1.540816	1.985632	-5.19799	738	.000000	-5.13885	673.6949	.000000	1.050328	1.275945	1.475753	.000189

18. Ne mogu dugo sjediti na jednom mjestu.

Tvrdnja broj	Mean 1	Mean 2	t-value	df	p	var.est	df	p	Std.Dev.1	Std.Dev.2	F-ratio	p
	zenski	mu.ski						2-sided	zenski	muski	variances	variances
18	2.885204	3.218391	-3.25986	738	.001166	-3.25845	726.3676	.001172	1.382975	1.393069	1.014651	.887519

26. I kad drugima pomažu, ljudi to rade iz čiste koristi.

Tvrdnja broj	Mean 1	Mean 2	t-value	df	p	t separ. var.est	df	p	Std.Dev.1	Std.Dev.2	F-ratio	p
	zenski	muski						2-sided	zenski	muski	variances	variances
26	3.267857	3.505747	-2.63382	738	.008620	-2.61332	694.8214	.009161	1.147526	1.309452	1.302129	.011262

28. Kada su njihovi interesi u pitanju, ljudi ne vode mnogo racuna o tome staje pravo a sta nije.

Tvrdnja broj	Mean 1	Mean 2	t-value	df	p	t separ. var.est	df	p	Std.Dev.1	Std.Dev.2	F-ratio	p
	zenski	muski						2-sided	zenski	muski	variances	variances
28	3.997449	3.686782	3.79470	738	.000160	3.71843	612.3942	.000219	.911699	1.300476	2.034704	.000000

30. Danas najbolje prolaze lopovi i varalice.

Tvrdnja broj	Mean 1	Mean 2	t-value	df	p	var.est	df	p	Std.Dev.1	Std.Dev.2	F-ratio	p
	zenski	muski						2-sided	zenski	muski	variances	variances
30	3.591837	3.307471	2.90147	738	.003825	2.87693	691.1104	.004139	1.237411	1.428508	1.332715	.005832

U sljedećim tvrdnjama dobijene su statistički značajne razlike između dječaka i djevojčica na nivou 0,05.

24. Malo ljudi zaslužuje da se sa njima dobro postupa.

Tvrdnja broj	Mean 1	Mean 2	t-value	df	p	t separ. var.est	df	p	Std.Dev.1	Std.Dev.2	F-ratio	p
	zenski	mu.ski						2-sided	zenski	miBki	variances	variances
14	3.283163	3.482759	-1.97431	738	.048719	-1.97412	727.3687	.048746	1.371587	1.373794	1.003221	.973765

16. Dogodilo sa da sam bez razmišljanja učinio nešto što sam kasnije požalio.

Tvrdnja broj	Mean 1	Mean 2	t-value	df	p	t separ. var.est	df	p	Std.Dev.1	Std.Dev.2	F-ratio	p
	zenski	miBki						2-sided	zenski	miBki	variances	variances
16	3.446429	3.663793	-2.19961	738	.028144	-2.18764	706.7472	.029022	1.282256	1.405694	1.201799	.077522

Analize navedenih rezultata pokazuju da se dječaci i djevojčice sttistički značajno razlikuju u ispoljavanju pojedinih aspekata agresivnosti što se manifestuje u pojedinim tvrdnjama. Pored toga rezultati pokazuju da je ispoljena agresivnost izraženija kod dječaka nego kod djevojčica u svim ispitivanim aspektima (tvrdnjama), osim na primjeru tvrdnje:“ Danas najbolje prolaze lopovi i varalice“, gdje djevojčice ispoljavaju veću agresivnost, jer je prihvatanje navedene tvrdnje izraženije.

Zaključak

U ovom radu dobijeni podaci empirijsko-neeksperimentalnog istraživanja, u kojem je uzorak bio 740 učenika, uzrasta od prvog do 4. razreda, različitih srednjih škola zapadnog dijela Republike Srpske, iz različitih sredina (seoskih i gradskih), indikativno ukazuju na oblike, intenzitet i ulogu pola u istraživanju agresivnosti. U istraživanju je korištena Likertova sumaciona skala manifestne agresivnosti sa trideset stavki. Ukupni podaci pokazuju da u cijelom uzorku nije identifikovan nijedan učenik za kojeg bi se konstatovalo odsustvo agresije; slabu agresivnost manifestuje 21,16%; najfrekventnija je umjerena agresivnost 60,51%; jaka agresivnost se manifestuje kod 17,11% a izrazita agresivnost se manifestuje kod 1,22% ispitanika. Takođe, rezultati istraživanja su pokazali da postoji statistički značajna razlika u manifestnoj agresivnosti mladića i djevojaka, tj. da je evidentna razlika u onim oblicima ponašanja koji su mjereni primjenjenom skalom manifestne agresivnosti. Iz toga se može zaključiti da je varijabla pol bitna varijabla, pri čemu mladići iskazuju u prosjeku veću manifestnu agresivnost od djevojaka.

Literatura:

- 1) Ajzenk, H.J. (1980). Licnost i ucenje. *Recent Advances in Learning Psychology*. Frascati, 1972.
- 2) Andrilovic, V. (1984). *Metode i tehnike istraivanja u psihologiji odgoja i obrazovanja*. Zagreb, Društvo psihologa Hrvatske.
- 3) Bojanin, S., (2002). *Tajn'a škole*. Novi Sad, SOCO "Milan Petrovic".
- 4) Gud, C., i Het, P. (1966). *Metodi socijalnog istraivanja*. Beograd, "Vuk Karadžić".
- 5) Dunderovic, R., (1988). Mladi i drustvene promjene. U: *Mladi i politika*. Split, Centar za drustvena ispitivanja,
- 6) Dunderović, R. & Koledin, G. (2009) Mogućnosti prevencije diskriminatornog ponašanja učenika, U: Zbornik radova "Neprihvatljivo ponašanje učenika i mogućnosti prevencije u školskoj sredini", Istočno Sarajevo Filozofski fakultet
- 7) Kmeta, D. (1995). *Vaspitno djelovanje u skoli*. Banja Luka, Narodna i univerzitetska biblioteka "Petar Kocić".
- 8) Kmeta, Lj. (2000). *Faktori školskog uspjeha*. Banja Luka, Banjaluka kompani.
- 9) Kuzmanovic, B. (1977). Društvene promene i promene vrednosnih orijentacija ucenika. U: *Psiholoska istraivanja 7*. Beograd, Institut za psihologiju, Filozofski fakultet.
- 10) Rot, N. (1989). *Osnovi socijalne psihologije*. Beograd, Zavod za udzbenike i nastavna sredstva.
- 11) Rozenberg, M. (2002). *Jezik saosecanja*. Beograd, Zavod za udzbenike i nastavna sredstva.
- 12) Havelka, N. (1995). Ocjenjivanje i motivacija za ucenje. U publikaciji: *Ocjenjivanje*. Beograd, Prosvetni pregled.
- 13) Uzelac, M., Bognar, L., i Bagic, A. (1994). *Budimo prijatelji*. Zagreb, Kratis.
- 14) Kovac-Cerovic, T., Rosandic, R., i Popadic, D. (1995). *Ucionica dobre volje - školski program za konstruktivno resavanje sukoba*. Beograd, Grupa MOST.
- 15) Zvonarević, M. (1978) *Socijalna psihologja*, Zagreb, Školska knjiga

FORMS AND FREQUENCY OF AGGRESSIVE BEHAVIOUR IN SCHOOLS

Dr.sc. Ljiljana Krneta
Association Together to Europe, Banja Luka, BiH

Abstract: *One of quite serious problems in our society is the aggressiveness of young people. There are more and more victims of violent behaviour. The headlines in the media are more and more alarming. The paper shows some results of how the high-school youth express their aggressiveness. The research has been conducted on a sample of 740 examinees from the high schools in Bosnia and Herzegovina. Although the overall results have shown more direct manifest aggressiveness in boys compared to girls, there are some differences found in the forms of expressing that aggressiveness. Aggressiveness is defined as a set of behaviour forms which include the intention to hurt other person either physically or mentally, meaning even some serious cases such as rape, robbery and murder. This paper has examined the manifest aggressiveness through the examinees' self-expression on the intensity of their reactions in different situations. The research results have shown that there is a statistically significant difference in the manifest aggressiveness of boys and girls i.e. there is an obvious difference in those behaviour forms measured by our scale. Therefore, it may be concluded that the variable of gender is an important variable, where, in average, the boys express more manifest aggressiveness than the girls.*

Key words: *manifest aggressiveness, gender, attitude scales.*